List 35. **NOVICE** Tečaj XXIV.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 29. avgusta 1866.

Gospodarske stvari.

Kaj zdaj?

Mir imamo! In veseli ga bodimo, kolikor je to mogoče potrtemu in obožanemu človeku. Mir pa ne smemo jemati za počitek. Počivanje, nemarnost, lenoba — nas spravi na beraško palico; le krepko delovanje na vseh krajih in opravilih naših nam more vsekane rane zaceliti, le neprenehano in marljivo delovanje nas more spraviti na bolje. Kaj pa nam je storiti? Da smo pretekla leta obožali, kdo more tajiti? Prigodbe poslednjih tednov so pa naše cesarstvo še bolj potrle, in celo cesarstvo, posebno pa dežele severne, ktere je vojska hudo zadela, so v revščino in nadloge prišle. Druzega tedaj ni, kakor zopet od konca začeti, in z nova sredstev iskati, da se izkopljemo iz težav.

Na narodno gospodarstvo ali kmetijstvo se mora pri tem najbolj gledati, in vsako kolesce te velike mašine, ki se kmetijstvo imenuje, se mora mazati, podpirati, da gré vsa mašina srečno naprej.

Ako ministrom, ki imajo blagor in gorjé avstrijskega cesarstva v rokah, posebno kmetijstvo priporočamo, ne delamo tega iz sebičnosti, ker smo kmetovavci, ampak zato, ker po kmetijstvu se pomaga celi deželi, vsem njenim prebivalcem. Le kjer premožen kmetovavec zemljišča obdeluje, tam se tudi obrtnijstva (rokodelstva) krepčajo. Obrtnija in kupčija, ki se ne naslanjate na močno kmetijstvo, ste od danes do jutri, majhen mraz ju pokončá, majhen veter podere.

Vladni možje imajo navado, da kmetijstvo imenujejo najmočnejši steber v državi, in tako so se tudi drugi ljudje navadili te govorice, da je Avstrija poljedelska država. Dajmo tudi mi veljati, da je tako. Al če je tako, vprašamo zdaj: ali je prav, da se to najbolj zanemarja, kar se v državi poglavitna stvar imenuje? Ali ni pri kmetijstvu toliko vprašanj, ki se morajo rešiti, toliko rečí, ki se morajo vpeljati ali s frišno krvjo oživiti? In vse to bi môglo kakih 6 uradnikov v ministerstvu kupčijstva in obrtnijstva zmagati? Ali ni šolstvo zanemarjeno, ktero je podlaga vsega, tedaj tudi kmetijskega napredka? Ali ima vsaka srenja kak kraj, kjer mladost zajema prve potrebne nauke? Ali more nevedna mladost kaj več storiti, kar so nevedni stariši storili? Ali je v tacih okoliščinah mogoče napredovati? Ali ne potrebujemo postav zastran zložbe zemljišč? Ali nam ni tacih postav treba, po kterih se zemljišča na suho devajo ali pa z vodo napajajo? Je li vprašanje zastran razdeljivosti zemljišč že dognano? Kako stojí z kmetijskimi zastavnicami, kreditnicami, hranilnicami in posojilnicami, kako s postavo za posle in sejme, kako s cestami, kako z deželnimi živinozdravniki? Ali je država kaj storila za razširjenje in koristni vspeh društev, za ustanovitev tacih zavodov, kjer se kmetijske poskušnje delajo? Ali dobivajo učilnice za kmetijstvo in gozdnarstvo zdatne podpore, da bi môgle zadostiti svoji nalogi? Ali so njih učeniki tako plačani, kakor njih vednost in druge okoliščine zahtevajo? So li naše državne grajščine izgledna gospodarstva? Ali storé le polovico tega, kar druga privatna? Ali se praktične in literarne zasluge pripoznavajo, po izpisanih darilih pospešujejo? Po vsem tem vprašamo: je bilo kmetijstvo dozdaj kaj druzega kakor le molzna krava, ki je vselej rada mleka dajala? Da nismo dalje prišli — tako piše slavni Papst — tega krivo je po velikem delu tudi to, da smo molčali in se premalo poganjali za to, da se kmetijstvu dá, kar kmetijstvu gré. Ravnajte se vprihodnje drugače, sicer ste vedno krivi, da ste opustili, kar bi bili imeli storiti.“

Tako piše mož v časniku dunajske kmetijske družbe, in prav ima!

Pisma do naših gospodarjev.

Piše Fr. Povšè.

2.

Nekaj o izboljšanji zemlje in o gnoji.

(Dalje in konec.)

Kakor je opešanemu delavcu posebno potreba, da mu damo jedí in pijače, tako je tudi zemlji opešani treba jedí dati — in ta jéd je gnoj. On trudno in opešano zemljo zopet pokrepčá in storí, da zopet dela in rastlinam dajè moč, da čvrsto rastejo in dozorijo. Naj tedaj nekaj o gnoji omenim.

Umni kmetovavec bo našel gnoj v vseh treh delih narave, to je, v živalskem, rastlinskem in rudninskem.

Živalski gnoj je živalsko blato, scavnica, kri, rogovi itd.

Rastlinski gnoj je sprstenina rastlin, slama, praprot, listje, pepél, itd.

Rudninski gnoj je apno, gips, prst, pesek, razne solí in zemlje.

Najboljši je vendar živalski gnoj. Ako hočemo kmetovati, moremo gnojiti in dober gnoj nam dajè živina. Živinski gnoj ima skorej vse kemične dele v sebi, kterih razne rastline potrebujejo, čeravno ne v toliki meri, kolikor jih rastline potrebujejo; v to nam pa pomagajo razni rudninski gnoji. Živalski (hlevni) gnoj ni samo v kemičnem, temuč je tudi v fizičnem oziru izvrsten, kajti on greje zemljo. Ako nastiljamo slamo, se priporoča, da slamnati gnoj vozimo na debelo zemljo, ker zemlja bo po njem bolj rahla. Živalski gnoj je

različen; tako je gnoj od dobro rejene živine boljši kot od slabo rejene. Živali, ktere zrnje dobivajo, napravijo tudi boljši gnoj. Tudi starost živine je vzrok, da je gnoj boljši ali slabejši. Gnoj mlade živine je zeló reven na fosforji, ali ga celó nič nima, ker ga mlada živina potrebuje, da ji kostí, ktere so le mehke, trdneje postanejo.

Dober in gorak gnoj je konjščjek; priporoča se posebno za mrzlo zemljo. Vroč gnoj je tudi ovčjek, za mrzlo zemljo dober. Zeló voden in mrzel gnoj je svinjski gnoj. Posebno dober in močán gnoj je kuretnjek, a sam je še prevroč. Gnoj živinski sam bi bil prevroč, treba mu je podloge. Pripravna podloga je slama, praprot itd. Koristna in potrebna podloga je ilovica, ktera obrani odtok živalske vode, ktera ima veliko ceno.

Dobra podlaga je gnoju slama. Umni in skušeni gospodarji menijo, da je treba stelje na dan 5 funtov slame enemu konju, 4 funte enemu govedu. Treba je, da imamo gnojišče umno narejeno. Da bi se kmetje kedaj spametovali o napravi gnojišč! gnojišče naj bode vselej blizo in na senčni strani hleva; treba je, da je blizo gnojišča tudi jama, ktera služi, da se izteka gnojnica v njo. Dragi naši kmetovavci! ravno pri nas je, žalibog! slaba navada, da na gnojnico ne pazimo in njene vrednosti ne cenimo. Iz česa je pa gnojnica, vprašam; gotovo iz gnoja; gnoj pa ima v sebi redivni sok, in ravno ta se izteka! Povsod obdelujejo umni kmetovavci gnoj na gnojišči z gnojnico, ker ravno po tem djanji gnoj ostane pri svoji moči. Kakošno naj bode gnojišče? Prostor gnojišča more biti globok kake tri čevlje; dno in strani morajo biti z ilovico obdelane, da se ne pogubí gnojnica. Gnoj ne bodi visokeji nametan kot 4 čevlje; naj bode dobro pohojen. V nekterih deželah krog gnojišča nasajajo drevesa, da je senca, da ne morejo solnčni žarki gnoja izsušiti; nekteri še celó lepo slamnato kito krog gnoja denejo. Vse to kaže, da je gnojišče kinč kmetijam. — Kako veliko more gnojišče biti? To se ravná po številu živine; umni kmetovavci priporočajo 65 čevljev na dolgo in široko za eno goved.

Da se mnogo gnoja pogubí, priča nam skušnja, ktero so učitelji umnega kmetovanja v Hohenheimu napravili, da v enem letu na kupu, na kterem je bilo v začetku leta 143 centov gnoja, se ga je 76 centov izgubilo, torej več kot polovica. Umno je, da po gnoji večkrat potresemo gipsa, ali da v gnojnico vržemo zelenega vitrijola, ki je kemična zveza železa z žvepleno kislino, in da potem, ko je ta vitrijol raztopljen, ga polijemo po gnoji. Amoniak in drugi deli redivni potem ne izginejo iz gnoja. Gnoj zato ne smrdí več, ker zeleni vitrijol je zvezal bežljive redivne drobce, ki bi se sicer v zrak pogubili.

Ako ima gospodar goveji in konjski gnoj, mora konjski gnoj lepo razdeliti med goveji.

Koliko gnoja je treba na en oral njive, ni zmiraj enako. Umno je, da debelo zemljo močno, pa ne velikrat, suho zemljo malo pa večkrat gnojimo.

Omenil sem tudi od človeškega blata, da je posebno dober gnoj. Tudi ta gnoj mi premalo cenimo. Da je posebno koristen, to vejo vsi kmetovavci, kteri po mestih pobirajo sekretnico in visoko cenijo ta gnoj, ker so prepričani, kako da je dober in koristen. Na kmetih večidel ga pa zanemarjajo, in namesto da bi ga peljali na njive in od njega korist dobivali, ga dajo ležati na prostorih, kjer okó človeško žali. To je neumno v gospodarskem oziru, pa je tudi nesnažno ravnanje, ktero bi se moralo ostro prepovedati. Umni kmetovavec ljubi čednost in jo mora ljubiti — ne le v hiši, v hlevu, ampak tudi krog in krog svojega posestva.

Naj omenim še nekaj o tičjeku, ki se guano imenuje. To je blato tičev, ki živijo na otokih in primorji v Ameriki in je v tako velikih kupih naložen, kot da bi bili hribi. Trije otoki so bili, na kterih se je našlo 248 milijonov centov guana. Leta 1830. so ga v Evropo prvikrat pripeljali. Guano je rujava štupa. Umni kmetovavci trdijo, da en cent guana ravno toliko hasni kot 50 centov hlevskega gnoja. Guano se priporoča bolj za mokrotno zemljo; kmalu mine vendar njegova moč, in v tem oziru ravno nekteri grajajo njegovo ceno. Da je izvrsten, nam pričajo razne skušnje.

Dober gnoj so tudi kostí, ktere so bogate na fosforji. Še veči prid naredé kostí, če jih poparimo in parimo (dämpfen), ali pa če jim damo, da malo gnjiti začnó.

Tudi rudni (mineralski) gnoj nam dá dober gnoj. Vendar je v tem delu narave gnoj, ki je le v nekem oziru bogat redivnih delov, v drugem pa reven. Tako je gips dober gnoj za deteljo in za sočivje; opomnim pa, da smemo gipsati le v mokrem vremenu ali zjutraj, ko je rôsa. Nekteri umni kmetovavci trdijo, da sočivje, kteremu se gipsa, ima menj zrna in več slame. Al to ni še dognano.

Dober mineralski gnoj je tudi apno, ktero pomaga, da se rudinski deli hitreje razkrojijo; torej je apno le za debelo zemljo. Za zemljo toraj, ktera je ilovična, bogata železa, je apno izvrsten gnoj. Prevečkrat z apnom gnojiti, pa je slabo; dosti je, da isto njivo vsacih 12 let enkrat apnenimo.

Tudi pepél je dober gnoj; najboljši pepél je iz bukovega lesa.

Dober mineralski gnoj so tudi razne solí, ktere raznim rastlinam posebno hasnijo.

Zdaj še nekaj o mešanci (kompostu). Vsak umen kmetovavec lahko pomnoží kup gnojá. S čem pa? Odgovorim vam, da mnogo rečí se nam ponuja, da bi jih djali na kup, kterega smo pripravili za kompost. Vse je dobro, tako: cestno blato, blato iz bajarjev, pepél, zemlja, plevél, kri, rogovi, sekret in sploh vsi zamečki. Kup naj ne bode viši kot 4 čevlje; vse razne rečí naj bodejo dobro razdeljene; posebno se priporoča, da kup z gnojnico večkrat polijamo, da se vse spari, segnije in sprstení. Treba tudi, da se kup včasih premeče, tako v enem letu tri- ali štirikrat. V enem letu je tak gnoj goden in dober za travnike in njive.

Dragi kmetovavci! cenimo gnoj, ki je jedílo zemlji; dober gnoj je kruh. Torej čujmo in trudimo se, da bomo veliko gnoja napravili, da svoje njive in travnike dobro gnojimo in si pridelke množimo.

Naprej kmetijstvo!

(Konec.)

Da bi se tedaj tudi po tej poti v ipavski dolini blagostanje pospešilo, trudili so se nekteri previdni domoljubi na vso moč, da se je njih prošnja spolnila, in se nova cesta čez Rebrnice delati začela. Tudi načrt za novo cesto na Trst je že dodelan; al kdaj da se bode delati pričela, se še ne vé. Ko bode tedaj še na Trst nova cesta narejena, mogoče nam bode pridelke in izdelke svoje na vse štiri vetrove izvaževati in zanje marsikak belič več prejeti.

Dasiravno mi nobeden ni kos zanikati tega, je vendar pri nas še na kupe ljudí, kteri trdijo, da bodo sosebno nektere soseske veliko škodo trpele, ker ne bode več toliko priprege ali „firšpanja“ trebalo; res nova cesta čez Rebrnice je tako izvrstno izpeljana, da bode sčasoma par dobrih kónj in par volov lože 20 kvinčev vina do „Čuka“ izpeljalo, kakor poprej po stari cesti cela rajda voličev. Cesta je tako zložna, da menda na vsak seženj dolgosti spada 2—3 palce na-

vzdiga. Čuditi se sicer ni, da nekteri ljudjé pojó lamentacijo, ker ne bode v Rebrnicah več tolikanj „firšpanja“ in „trinkelta“; kajti njih razum se še ni toliko razvil, da bi sprevideli, kolika sreča bode nova cesta za ipavsko dolino. Oni ne sprevidijo, kolikim nesrečam, kolikemu trpinčenju žival bodemo po novi cesti v okom prišli. Ne sprevidijo, da se je vsak kupec Rebrnic in zaorehovške ceste bolj kot pekla bal, in da zarad prepičlega popraševanja po blagu nam ni bilo mogoče vinskih pridelkov, kakor prav pod ceno prodajati; vinskega kupca pa je vendar kapljica dosti stala, predno jo je domú spravil. Ker je tedaj cesta že dovršena, nadjamo se Ipavci, da nas boste, dragi Gorenci in drugi naši vinotržci po novi cesti že o letošnji bendimi obiskovati pričeli in skozi celo leto po izvrstno kapljico v prekrasno ipavsko dolino hodili. Vince bo menda dobro; kajti dozdaj mu ni še vročina škodovala; zmiraj je še bilo za-nj ugodno vreme. Samo enkrat je nekoliko toča naletala in polju nekoliko škode napravila.

Ker nam je po novi cesti v Rebrnicah, in kadar bode tudi načrt za novo cesto na Trst djanski izpeljan, na vse vetrove trštvo odprto, potrudimo se, dragi Ipavci! da sosebno vinorejo na višo stopnjo povzdignemo. Zagotovljeni bodimo, da se more naša kapljica, ako je umno napravljena, z vsako vnanjo meriti. Pomislite le besede barona Babota, ktere je pri neki priliki Dunajčenom izustil: „to vam je velika sreča, da Ipavci ne umejo še vina tako delati, kakor treba; ako bi oni tako z grozdjem ravnali, kakor na pr. na Francozkem, presegalo bi njihovo vino vsa ali bi pa vsaj konkurirati moglo z vsakim.“ Ker je tedaj vinski pridelek naš glavni pridelek, moramo se potruditi, da v tem kmetijskem oddelku več storimo, kakor dozdaj. Posnemati moramo v tem tuje narode in videli bodemo, da ne bo naš trud zastonj. Bi li ne bilo dobro, da bi se iz bolj skušenih mož v ipavski dolini posebno društvo ustanovilo, ktero bi vsestransko za povzdigo vinoreje skrbelo? Pa tudi svilo- in sadjoreje se moramo resno poprijeti; obe bi nam gotovo tudi dokaj dohodkov donašali. Sadimo tedaj in sejmo murbova in druga žlahna drevesca. Ovčja reja, ktera je po nekterih soseskah, kjer imajo primerne pašnike za to, popolnoma opuščena, ne bi se imela v nemar puščati; kajti, če pomislimo, dajejo nam ovce mleka, masla, sira, volne, kožo, veliko in dobrega gnoja, ki je glavna reč pri kmetii. Vidite tedaj, v kolik lep denar bi se vse to dalo obrniti? Ne zabimo tedaj te krotke in pohlevne živalice! Ne puščajmo v nemar živinoreje, ako hočemo, da nam ne bodo njive in vinogradi hirali, namesto se boljšali.

Pot do blagostanja nam je odprta, da le ne zanemarjamo po nji hoditi. Delajmo tedaj, dokler je dan; pomagajmo si, in pomagal nam bode Bog!

Gospodarska skušnja.

* Jezerske rží — ktero so „Novice“ lani priporočale, sem tudi jez lansko jesen 8 bokalov na poljanskem polji vsejal in 8 mernikov in pol prav čistega zrna pridelal; slama je bila 6 čevljev visoka, klasje po 6 palcev dolgo, mernik rží pa vaga 41 funtov. Če pomislimo, da jo je spomladanski mraz zeló trl in zato zrnje bolj redko bilo, je pač očitno, da jezerska rž tudi po tukajšnji skušnji zasluži hvalo, ki so jo ji „Novice“ dale; zato priporočujem to seme. P. Skalè.

Tako hvalo ji daje tudi g. oskrbnik vrta kmetijske družbe v Ljubljani. Vredništvo.

Dobrovoljni svéti o koleri.

Ker je po več krajih cesarstva se pokazala kolera z nalezljivimi lastnijami, tirja previdnost, se bolj kakor sicer varovati vsakoršne bolezni, in če se kdo le malo slabega čuti, brez zamude pripravne pomoči se poslužiti.

Pokoj duhá, to je, ne strahú imeti, in zmérno, redno življenje, to je od nekdaj najboljša in naturi najbolj primerna bramba zoper bolezni sploh, in je tudi zoper kolero. Posebno se je varovati prehlajenja in da se želodec ne pokvari; zavoljo tega se je, kar se prehlajenja tiče, v hladnih večerih, nočéh in jutrih ali o slabem vremenu dobro treba oblačiti. Dobro tekne, če trebuh opašeš z židano ruto ali flanelo. Na to morajo tisti posebno gledati, kteri so zavoljo opravil bolj od doma in imajo več priložnosti, se prehladiti. Ponoči naj vsakdo v zaprtem poslopji počiva, skozi ktero sapa ne vleče. Nevarno je polegati po travi. Kdor mora zjutraj zgodaj po svojih opravilih iti, naj kaj užije, česar je bil sicer vajen ali kaj druzega primernega, da tešč ne gré od doma. — Jedí in pijače morajo biti dobre, čez méro naj pa tudi dobrih nihče ne uživa. Nezrelo sadje je strup. Kakor slaba hrana že po malem užita škoduje, tako tudi dobra slabo tekne, če je čez méro. Kdor je sicer obilno obedovati vajen in misli, da mu to dobro tekne, bode naj zdaj previden in naj si rajši nekoliko prikrati.

V izberi jedil in pijače naj se vsak po svoji navadi ravná. Nikoli ne mešaj kisle jedí s sladko; mleka ne s kislim zeljem itd.; skrbno opuščaj take jedí, ki želodec napenjajo. Napàk je, od navadnega življenja nagloma odstopiti in drugače živeti kakor poprej. Kakor je škodljivo, da kdo take jedí in pijače čez méro uživa, ktere drisko napravljajo, tako bi tudi bilo škodljivo, samo take uživati, ki život bolj zapirajo.

Če voda za pijačo ni prav dobra, in je kdo veliko pije, bo dobro, da jo z vinom nekoliko zmeša; delavci naj nekoliko vinskega jesiha ali pa dobrega žganja v njo kanejo. Kako škodljivo je, ako kdo čez navadno ali nezmérno močna vina ali žganje pije, menda ni treba opominjati.

Ker se bolezen rada v tacih krajih vgnjezdi in delj časa ondi ostane, kjer ste nemarnost in nesnaga domá, kjer je zavoljo prebivanja preveč ljudí na enem kupu zrak spriden, kjer se gnjile rečí parijo in vlažnost ter smrad delajo, zato je snažnost v vseh rečéh eden najboljših pomočkov, da se zabrani kolera. Čedite tedaj svoja stanovališča, glejte na sekrete in druge mlake, da vam ne zaležejo kolere!

Če kdo kaj nenavadnega v svojem počutji zapazi, kar ga opominja, da utegne bolezen dobiti, naj tega ne zanemarja in naj ne zamuja, dokler zdravnik ne pride, se bolj gorko odeti, manj jesti in piti, pokojin biti in se domačih rečí posluževati, da tako bolezni v okom pride. Take domače rečí so: meta, melisa, kamilice, kolikor s 5 prsti teh zelišč zagrabiš ali pa kakih 12 kamilčnih glavic popari s pol maslicem vrele vode v piskricu, pa pokritega daj stati četrt ure, potem odcedi to dišečo vodo in jo toplo popij na enkrat. Če treba, ponavljaj to dvakrat ali trikrat na dan.

Najmanj se pa sme driska v nemar puščati, tudi če ni silna in nikakoršnih težav ne dela. Tudi zdravil brez zdravnikovega sveta zoper njo se ni posluževati.

Lahkovernim ljudém se ponujajo marsiktera zdravila, od kterih pravijo, da človeka varujejo vsakoršne bolezni. Če pameten človek prevdari, da zoper eno in isto bolezen se svetuje deset in še več zdravil, ki so si v svoji lastnosti ravno nasprotna, mora že sam lahko soditi, kako nevarno je, se posluževati tacih različnih zdravil, ktera utegnejo pravi strup biti!

Bolezen prav ozdravljati morejo samó zdravniki, kteri bodo zaupanju, ki se jim dajè, toliko lože in s toliko večim pridom zadostili, čem preje se pokličejo na pomoč.

*

Gori smo rekli, da je skrbno paziti na to, da odpravljamo smrad iz sekretov. Kako pa to najlože in najcenejše dosežemo?

Železni (zeleni) vitrijol je tista stvar, s ktero se najbolj gotovo in pa najboljši kup dajo razkužiti sekreti, sekretne jame in gnojišča, kjer se nabirajo človeški izmečki, in se zareja kužni hlap za kolero. Ta pomoček obvaruje, da se kolera ne vname, ako se je pa vnela, ubrani, da se zeló razširiti ne more.

Za razkuženje se pa mora železni vitrijol rabiti tako-le: Vzame se en funt in pol železnega vitrijola in se dene v vedro (40 bokalov) čiste vode, ali pa 12 lotov železnega vitrijola v 8 bokalov vode. Potem ko se je železni vitrijol v tej vodi raztajal, je voda zadosti nasitena ter pripravna za namenjeno razkuženje.

S to vodo se polivajo človeški izmečki, blato itd. Namenjeno razkuženje je pa takrat dovršeno, kadar iz teh izmečkov ne puhtí več noben smrad.

Da se razkuži en sekret, se potrebuje, po tem ko je več ali manj poln, 4 do 8 bokalov vode, ktera je na gori imenovani način z železnim vitrijolom nasitena. Ta voda se v sekret vliva, in sicer prvi teden vsaki dan enkrat, pozneje pa po trikrat na teden.

Ako se hoče razkužiti kaka veča reč, je treba tudi v primeri več take vode.

Kadar se je kolera pričela, se morajo izmečki bolnikov precej že v posodah polivati s to vodo, da se razkužijo, ker tako najbolj doseže cilj, na kterega se s to rečjo meri.

Železni vitrijol, ki se potrebuje za razkuženje, se dobí, kolikor ga kdo hoče, v vsaki špecerijski štacuni po nizki ceni, namreč cent po 5 gold. ali pa funt po $5^1/_2$ do 6 krajc.

Šolske stvarí.

Šolska sporočila.

14. Jahresbericht der k. k. Haupt- und Unterrealschule und Lehrerbildungsanstalt in Marburg.

Ta „Jahresbericht“ se začenja s sestavkom: „Der erziehliche Unterricht im engeren Verbande der Schule und des Elternhauses“, ki ga je spisal ravnatelj gosp. Janežič. Kakor se prečudno meša logika na mnozih mestih v tem sestavku, tako čuden je tudi nemški njegov jezik, ki govorí od „schriftliche Hausarbeitungen“, „Sach- und Sprachfach“, „durch ihre Versäumniss“ itd. itd. Prebravši ta članek smo si mislili: „si tacuisses, philosophus mansisses et magister linguae germanicae!“ Tako pa — žalostna majka Germanija! Še žalostneja pa majka Slovenija, ko vidi, da sinovi njeni se sučejo na polji ptujem, namesti da bi obdelavali domače, na kterem bi utegnili srečneji biti. — Kar se tiče ostalega obsežka tega „Jahresberichta“, se mu očitno na obrazu bere silna potreba, da bi zastran šol po vsem Slovenskem obveljal predlog odbora deželnega zbora kranjskega: revica slovenščina je na teden povsod z dvema koščicama, i. e. urama odpravljena; ne en predmet se ni učil po slovensko, še kršanski nauk ne; iz vsega gleda imperativ pokojnega nemškega bunda! Ni čuda, da je po takem stroji tudi pisava slovenskih osebnih in krajnih imen taka; gospod ravnatelj sam si vsega svojega imena ne upa pisati slovenski, kakoršno je; kakor g. Lesjak v Idrii, iznašel je tudi on svojo lastno pisavo pol nemško pol pa slovensko ter se piše: Franz Janežić. — Iz šolskih naznanil se kaže, da je imela mariborska glavna, nižerealna in pripravniška šola 12 učiteljev in 474 učencev. — Za učitelje na glavnih šolah sta bila sposobna spoznana dva, za začetne šole pa 8. Za dekliške začetne šole ste sprejeli spričalo sposobnosti gospodičina Skribe Vilelmina in Eliz. Harnisch.

15. Program celjske više gimnazije.

Ta program ima dva vvodna sestavka; prvi (latinski) obravnava učeno tvarino o Ciceronu, prvaku latinskih pisateljev, drugi (slovenski) pa na kratko, a lepo jasno razpravlja slovenski glagol ozir debla, ktero se ne pregiblje, temveč djanje ali stanje sploh razodeva, in ozir obrazila, po kterem se znani oseba, čas in naklon. Oba sestavka je spisal gosp. M. Žolgar, suplent. — Iz šolskih naznanil pozvedamo, da se je slovenščina na tej gimnaziji učila v 1. in 2. razredu po 3, v ostalih po dve uri; profesorjev je bilo 12 pa 2 suplenta; učencev iz začetka leta 338, konec leta le 305, med temi 230 Slovencev, 72 (?) Nemcev, 1 Oger in 2 Hrvata. Kterim izmed teh da so prišteti Nemško-Slovenci, ktere sta podučevala g. Premru, ravnatelj, in g. M. Zólgar, tega ni moč razvideti iz programa. Naj se v prihodnjem programu tudi to število naznani, ob enem pa tudi pové, kje da bivajo ti bastardi Nemško-Slovenci, da saj vemo, kje iskati tega novega naroda, kterega še ni omenil ne Šafařik, ne Kandler, pa tudi Kozler ne. Važno bi bilo, ako se pomnoži etnografija svetá!

16. Classification der Unterreal-Haupt- und Mädchenschule in Cilli.

O tem suhoparnem imeniku povemo le to, da je njegova pisava sicer boljša od ljubljanske normalke, a prava mešanica je pa vendar-le in nekoliko diší po lesjačici. To nam kažejo priimki: Sima, Globotschnig, Wrišer, Senitza, Weršec. — Niža realka z 2 razredoma je štela 58 učencev, deška glavnica v 4. razr. 358, dekliška pa 241. Nekaj posebnega nam kaže ta klasifikacija, in to je, da s celjsko glavno šolo je sklenjena tudi „Turnschule“ (telovadna učilnica), v kteri je bilo z darili obdarovanih 22 učencev. Darila je dal „Turnverein“ celjski.

Národno-politične stvarí.

Angležke misli o avstrijskih zadevah in marsikaj druzega.

V Londonu 14. avgusta.

Ne samo zanimivo, temuč tudi vredno in potrebno je paziti na to, kar v sedanjem osodepolnem času nepristranski sosedje o Avstrii mislijo in pišejo. Ker mi je prilika, vsaki dan vse znamenitejše angležke časnike prebirati, naj vam tukaj le objektivno o glavnih mislih in tendencijah njihovih na kratko omenim, mislé, da te morajo vsakemu Avstrijanu zanimive biti.

Zadnjikrat sem omenil, da simpatije angležke so bile v obče za Avstrijo, ker ona ni samo ravnala zmerno, temuč po svojem principu tudi pošteno med tem, ko je pruski „king'smaster“ Bismark (kraljev mojster, kakor ga Londončanje imenujejo) vedno največo perfidijo kazal. Al angležke simpatije za Avstrijo zginile so, kakor so pruske zmage napredovale, in ko je Prusija povsodi zmogla in je namen razglasila, da hoče Nemčijo zediniti, in odstranivši vse kraljičke in kneziče, Nemce združiti v eno močno vlado, ji vse slavo ploska in za velike zmage čestita, Avstrijo pa obžaluje, da se je za staro kopito, za mrtvi frankfurtski bund borila, kteremu je že „de facto“ davno odklenkalo in mu zdaj tudi Nemec veselo „requiescat in pace“ prepeva.

To omenim samo v obče pojasnilo, vendar glavna stvar mi je druga. Na prvo znamenito vprašanje: Je

li ta vojska bila v obče velika nesreča ali sreča? odgovarjajo angležki časniki, da bila je velika sreča za Nemčijo in Avstrijo, menda sreča za vso Evropo. Da ta vojska Nemčii na veliko srečo bode, o tem mi ni treba veliko besedí. Al kar se Avstrije tiče, vredno bi bilo, da bi vam cele razprave časnikov angležkih poslal; al ker to za „Novice“ ne more biti, evo samo glavnih misli! „Poor, unfortunate Austria (izgovarjaj: pur, unforčjunet), to je, uboga, nesrečna Avstrija!“ To so navadne besede angležkih časnikov, ki trdijo, da je Avstrijo doletela zdaj krvava pokora za stare grehe vladine njene sisteme; osoda kaznuje na nedolžnih potomcih pregreške trdovratnih prednikov. Pa čemu Avstrii ta krvava pokora? Očí — pravijo — ji mora odpreti in pokazati s krive steze na pravi pot, ali s starega kopita v novo stališče, kakor obči napredek sedanjega časa zahteva. Največe zlo Avstrii pa je bila po besedah „Daily Telegraph-a“ starokopitna, nemško-absolutna in birokratična sistema, ki je, zanemarjaje nenemške narode, svojega izveličanja le v frankfurtski hegemonii iskala. Angležki časniki pravijo, ako bi bila avstrijska vlada že zdavno bila ustavna v pravem smislu besede, in bi bila enako vse narode svoje v napredku podpirala, ne pa nekterim narodni razvitek branila, imela bi že sedaj pravi naslov „Austria felix.“ Na največe dobro pa ji je vendar v sedanjih žalostnih okoliščinah to, da je iz nemške zaveze stopila, da-si primorana, ker dobrovoljno bi tega nikakor ne bila storiti hotela. Zdaj ji je lepa prilika dana, da bode skrbela za dobro svojih lastnih narodov, ne pa za sosede; skrbeti bo morala posebno za povzdigo in napredek onih narodov, ktere je dozdaj zanemarjala, in da posnema Rusijo, ktera je že davno svojo nalogo, ki jo v Azii ima, spoznala. Tudi Avstrija naj svoje očí proti Carigradu obrača, ali bolje rečeno, naj se pazljivo na Balkan ozira, ne pa v stari Frankfurt. Tako svetuje Austrii „Times.“

Predno se je boj začel in se je še o mirnem porazumljenji pisarilo, svetovali so časniki angležki Avstrii, naj za pravice Šlezvik-holštinske od Prusije denar vzame, ker ponujalo se ji je bojda 50 milijonov tolarjev. Za Benecijo in Lombardijo svetovali so ji, naj vzame Bosno in Hercegovino ali celi slovanski Balkan, kar bi ji tudi druge vlade za mirno porazumljenje bojda priskrbele bile. (?) To nikakor bi ne bile prazne sanje bile, pa Šlezvik-Holštin za denar odstopiti — je posebno dunajska „Pressa“ odgovarjala — bi bilo strašno nepošteno in proti vsi nemški časti, ktero Avstrija varovati mora; — da bi se pa Bosna in Hercegovina — te turške in barbarske pokrajine — za lepo Benečijo vzele, to pa bi bilo nesramno misliti! Zdaj je Prus iztiral Avstrijo iz Nemčije, in za to mu še krvavo in drago trud njegov plačati mora; beneško-lombardsko kraljevino pustí in za njo malo dobí; — vendar kaj je s turško Bosno in Hercegovino ali s celim Balkanom? Angležki časniki pišejo, naj storí Avstrija s temi pokrajinami to, kar je Prusija storila z Nemčijo; naj si jih zdaj vzame, ako je kos bolenemu možeku v Carigradu; „audaces fortúna juvat.“ Avstrija naj vpraša narode teh pokrajin, ali bi jim ne bila ljubša njena vlada kakor turška, in ako je tako, naj se oglasijo narodi in Avstrija naj jih pod svoje varstvo vzame. Ako je srečna, vse ji bo za srečno zmago čestitalo kakor zdaj Prusii. — Ne mislite, da so to le prazne besedarije angležke; res resnične so želje Angležev, da Avstrija s temi turškimi pokrajinami tako storí. Simpatije angležke za Avstrijo — še enkrat rečem — so velike — ne kar se zdaj Nemčije tiče — in nova kupčijska zveza, ktero ste sklenili Avstrija in Angležka, k temu tudi veliko pomore. Angleži se nadjajo, ako te turške pokrajine pod Avstrijo pridejo, da se bode ondi tudi bolj civilizacija širiti začela, ž njo pa dobra trgovina. Trgovina pa je Angležem čez vse.

Vsi časniki angležki zdaj tudi mnogo o tem debatujejo, kakošna naj bode prihodnja avstrijska vlada, ker je nehala biti véliko-nemška. V tem so vsi časniki ene misli in sicer te, da v Avstrii se zdaj mora vsem narodom dati enaka ustava in enaka svoboda; vlada mora biti federalistična, noben narod, nobena narodnost ne sme vladati nad drugim narodom, nad drugo narodnostjo. Ako se to ne zgodí, gotovo se vnamejo velike homatije, in kakošen bi bil konec, kdo vé? —

Angležko brodovje se ne ponaša zdaj z zmago nad kakim drugim brodovjem, a velikanski brod Great Eastern (izgovarjaj: gret istern) zmagal je atlantiški ocean. Po dolgem trudu in neiskončni potrpežljivosti izvršilo se je podvzetje, kakoršno je le Angležem lastno; položil se je namreč pod morjem (čujte! pod morjem) glasoviti Atlantic cable (izgovarjaj: atlantik kebl) ali telegraf v Ameriko. Prvi telegrafični depeši bili ste čestitka kraljice angležke predsedniku Johnson-u (izg. „Džonznu“) in odgovor njegov kraljici. Za 20 besedí, ki nimajo čez 100 pismenk, plača se zdaj 20 funtov sterlinga, to je, 200 gold. Vsaki teden se zdaj trgovskih depeš mnogo pošilja med trgovci tukajšnjimi in amerikanskimi; za eno samo depešo na pr. plačalo se je pretekli teden 800 funtov; oglasi se zdaj 14 besedí v eni minuti iz Angležkega v Ameriko.

Pomorska bitka pri otoku Visu Angležem ni najzadnja briga; ta stvar jih jako zanimiva. Res pravo trdi „Daily Telegraph“, ako pravi, da za popis in kritiko te bitke se bode več tinte zamazalo, kakor se je krví prelilo. Tegethofa in junaških njegovih mornarjev, ki so se tako umno in pogumno obnašali ter veliko večo silo italijsko prekosili, ne morejo dosti dohvaliti. Da se bode stvar tako vršila, dozdevalo se jim je nemogoče, kajti sploh se je tukaj mislilo, da avstrijsko brodovje se nikakor z italijskim meriti ne more, ne po številu, ne po veljavi. Iz Italije so poprej vedno dopisovali, da avstrijsko brodovje gotovo nič druzega storiti ne bode moglo kakor to, da v kteri loki za milo ali nemilo čepí. Še posebno to tudi Angleže zanimiva, da je avstrijsko brodovje vse iz domačega dela in tvarine in bolje kakor so italijske oklepnice in pa tudi tvarine amerikanske, angležke in francozke. Več angležkih dopisnikov se je podalo na brodovje avstrijsko in italijsko, da ga na drobno ogledajo in pozvejo izvrstnosti prvega in nedoslednosti druzega. Zdaj, pravijo Angleži, se Avstrija že more v vrsto morskih močí staviti; jadransko morje pa ni in ne bode italijsko, temuč — ilirsko, saj Iliri (Jugoslaveni) so si ga hrabro oteli. Predrznim zahtevam italijske vlade se pa zdaj nekteri časniki angležki, akoravno so prijatelji Italijanov, zeló posmehujejo, češ, naj bode Italija še enkrat tepena na suhem in na morji, in kaj veljá, da brž po tem otépu zahtevala bode za to še k Tiroljskemu Kranjsko, Štajarsko in Hrvatsko!

V zadnjem listu sem omenil debat za „reform bill“ ali „franchise bill“, pa te debate so bile zadnje tedne še hujše. Nekoliko boriteljev za to bill-o je naznanilo občni zbor v Hyde Park (izgovarjaj hajd park), lep kakor dunajski prater ali giardino publico na zapadni strani mesta Londona. Ta zbor (ali zbori, ker jih je bilo več) je bil prvi takošen, da bi se na kontinentu punt ali revolucija imenoval; 1400 policajev ni moglo proti ljudstvu nič opraviti. Tako zanimivih govornikov še nisem nikoli slišal kakor so ti angležki demagogi, in reči morem, da govorništvo se menda nikjer (izvzemši severno Ameriko) tako izvrstno ne najde, kakor na Angležkem, da si njihovih govorov ni ne konca ne

kraja. Heine se je po pravici jezil, rekši „que Dieu les confonde avec leur langue.“

Še ne smemo pozabiti ene stvari, ktera se Avstrije tiče. Kakor sem že večkrat omenil, simpatije angležke so za Avstrijo velike, posebno zato, ker je zdaj v taki nesreči. Vsa Tory-stranka je za njo in tudi večina Whigs-ov. V Londonu in Liverpulu se je nabralo mnogo denarja in poslalo na Dunaj, da se potrebam pomaga. Pretekli teden čital sem spis v „Standard-u“ (londonskem Tory-časniku), kteri me je osupnil. Nek Angležž, zdaj korespondent za časnik „Standard“, bivaje začasno na Dunaji, pisal je s tako ginljivo besedo klic do Angležev bogatinov na pomoč zdaj tako nesrečnim pa dobrim Avstrijancem, ki jih prehvaliti ne more, da gotovo ne bi noben Avstrijanec, ki sam nesrečo trpí, tako pisati mogel. Mislim, da se bode od tukaj v kratkem še več denarne pomoči poslalo, in dostojno je, da se tem ljudoljubnim dariteljem bode izrekla vredna zahvala. Vsi korespondenti sèm dopisujejo, da Česko in Moravsko bodo Prusi čisto izžrli in opustošili kakor kobilice azijatske. „Times“ prinaša v časi prestave iz vodilnih razprav pražkih „Narodnih Listov.“

Po mestih angležkih je zdaj mnogo različnih izložeb za gospodarske, obrtniške in umetniške izdelke; al o teh drugikrat več.

Vreme je tukaj kaj sitno; ne spreminja se samo vsaki dan, temuč vsako uro. London je vedno v megli in dežji. Kolera se je poleg Londona tudi po vseh druzih večih mestih prikazala.

Dopisi.

Iz Zagreba 25. avg. ⊕ — Sklepov prvega zbora akademije jugoslavenske kr. dvorska kancelarija ni potrdila in zato ne, ker, kakor pravi v odpisu svojem od 17. dne t. m., ni bilo pričujočih 14 članov, kojih je treba, da se vsled rešenja Njegovega Veličanstva od 15. junija t. l. more konstituirati akademija, to je, da se izbereta pokrovitelj in predsednik in izdela poslovnik. Ker gosp. Ivan Kukuljević in Anton Mažuranić nista sprejela častí članoma biti, in M. Bogović in dr. Ivan Bleiweis nista prišla v zbor, bilo je tedaj le 10 članov nazočih, a to ni zadosta, da se sklepa veljavno. Odboru deželnega zbora se sedaj prepušča, da izbere manjkajoče članove in izbrane predloží v potrjenje Njih Veličanstvu. — Poslednje „Novice“ prinesle so nam glas o čudni stvari iz Ljubljane, da po odpisu knezoškofijskega ordinarijata niso vam dovoljeni mrtvaški vozovi. Ta novica se nam dozdeva toliko bolj čudna, ker vsaki dan vidimo, da pri nas pokopujejo mrtve, vozeč jih na kolih na pokopališče. Naše mesto ni veliko po številu duš (šteje jih blizo 17.000), pa nikdar ne videte drugače mrtvih pokopavati, kakor da jih peljajo na vozu, bolj ali manj ličnem; pred mrtvecem grejo duhovni, za njim pa žalostniki, in — naš kardinal je vendar oster katolik. Dopisnik iz Ljubljane se v „Tagespošti“, ki se tako rada ponaša „liberalno“, raduje nad tem menda zato, ker je rečeno, da mestni odbor nije organ meščanov ljubljanskih. Čudna je ta logika! Če odbor, izvoljen po meščanih, ni njihov pravi reprezentant, kamo neki je gledal vladin poverjenik pri volitvah, ko jih je za veljavne priznal? Ali ni cesar potrdil glave temu odboru — župana? Iz Tagespoštnega dopisa lahko se doduše prepričate, kakošen pojem imajo nemški „autonomisti“ od autonomije! Kakor jih hočeš, tako jih imaš te liberalce.

V Turčijanskem sv. Martinu v Slovakii 14. avg. — Nemila osoda nam je danes vzela rodoljuba za svoj narod velezasluženega dr. Karola Kuzmany-a, superintendenta cerkve ev. Presburške, prvega podpredsednika Matice slovenske, pisatelja ljudskega obče cenjenega, ki sta ga car ruski in kralj pruski poslavila s častnim redom in zlato svetinjo za vede in umetnost; 60 let star, je po dolgi bolezni umrl v toplicah Stubnanskih. Vrli rodoljub zasluži, da ves narod slovanski žaluje na grobu njegovem. Bodi mu zemljica lahka!

Iz Novega Sada. — 29. avgusta napravi mladina srbska veliko besedo na korist srbskemu narodnemu pozorišču (gledišču). Povsod se priznava, da narodno gledišče je potrebno narodnemu razvitku, i tako isto kod nas.

Iz Trebovelj na Štaj. — „Novice“ so prinesle v št. 31. neko „študentovsko“ o Garibaldi-u, ki se je podtaknila nam Trebovljčanom. Ker je dopis v „Novicah“ od „kranjsko-štajarske meje“, ta meja pa je sila dolga, utegne biti, da se je ona pripovedka godila kje drugod na tej granici, — pri nas v Trebovljah se gotovo ni. Morebiti se pa tako, kakor je dogodba popisana, tudi nikjer drugod ni pripetila in se je le nedolžna šaljiva mušica iz ust do ust narastla v veliko grbasto kamelo.

V Senožečah 19. vél. srpana. M. — Letos pač nimamo tožiti zastran suše, pa skoro da se izpolni pregovor: „devet mesecev je zima, tri mesece pa mraz.“ Prave toplote nimamo. Ozimina se je pri nas revno ponesla, česar je bil kriv posebno majnikov sneg, ki potlačivši jo si ni več kvišku pomagati mogla; tudi jara žita niso kaj brhka, druga zmladletina, kar je ni slana osmodila, je še precej lepa; krompir, bojimo se, da ne bi zarad prevelike vlage gnjiti začel; druga (letina) setva je lepa. Sena je pri vsi lepi zgodnji nadi bogomalo več od lani; otava je lepa. Na Krasu je letina dosti boljša od lanske, al teràn (znano ime kraškega vina) bo stiskal usta, če mu ne bo toplota bolje ugajala. — Podražilo se je vse; le kar bi ubogi kmetič zdaj za silo rad prodal, je pod ceno; omenim le vino: kakoršnega je v jeseni veljal bokal 16 kr., ga ni dobiti zdaj izpod 40 kr., pa tudi po 48 kr. se slabeje nahaja. Da je vojska dragine kriva, je gotovo; kdo je vojske kriv, pa je znano. Napoleona, kteri je o novem letu mir zagotovljal, pa naj slavi ves svet kot „preroka“, da je tako zvesto k izpolnjenju svoje prerokbe pomagal?!

Novomesto 23. avgusta. V. — V nedeljo 19. avgusta je praznovala naša čitalnica god presvitlega cesarja Franc Jožefa I. z veliko besedo in plesom. Beseda se je počela z govorom, kteri se je tako-le glasil: „Na današnji dan se raduje srce vsacega Avstrijana, toraj se radujemo tudi mi tukaj, ter se z gorečo hvaležnostjo spominjamo očeta našega, presvitlega cesarja. Posebno mi Slovenci imamo vzrokov dosti, danes veseliti se, zakaj vkljub vsem opoviram naših nasprotnikov nam je cesarska beseda zagotovila ravnopravnost in pot odprla narodu našemu do omike v domačem jeziku — vse to pa iz lastne volje. Previdnost našega preljubljenega cesarja Franca Jožefa I. še le nas je vzdramila iz prejšnjega stoletnega spanja in glej! kako krepko že, kako naglo se pod njegovim žezlom razvija duševni blagor našega naroda. Ali se ne razveseljuje srce vsacemu Slovencu, ko vidi, kako je narodna zavest že postala splošna, odkar nam je hrabri knez ustavo podelil; kako se od dné do dné bolj olikuje jezik naš in si čedalje večo veljavo pridobiva v javnem življenji? Da pa vendar nismo na oni stopnji, ktero doseči gorko želimo, tega ni kriva cesarska beseda, ktera nam je obljubila popolno ravnopravnost, in jo zagotavlja pri vsaki priliki, temuč tega so kriva prizadevanja naših protivnikov in napačno ravnanje tistih zastopljevalcev države, kterim je že odklenkalo. Res malo kar smo doživeli hudih in žalostnih dni in velika nesreča je za-

dela našo mogočno državo, pa glejte! ne samo, da se še svitli venec bliščí na čelu Avstrije, ampak smo tudi vsi prepričani, da se bode ta nesreča, ki nas je za nekaj časa potlačila, skoro popolnoma poravnala, in Avstrija naša bode kakor fenis zmagala vso nezgodo, in ostala mogočna kakor pred, — pa kaj rečem: kakor pred? dá, dá! še bolj mogočna kakor poprej bode; zakaj gotovo je, da ravno ta nesreča je vničila veliko ovir dušnega in materijalnega dobrostanja našega cesarstva; ona je razrušila tudi tisto zavezo, tisti „bund", ki ni bil samo nam Slavjanom v veliki kvar, temveč, kakor zgodovina tega stoletja jasno kaže, vesoljni Avstrii škodljiv. Naš presvitli cesar so še v svojem zadnjem manifestu avstrijskim narodom zagotovili, da ne bodo nikdar dovolili, da bi se poglavitni pogoji mogočne Avstrije kratili, in vendar so pa privolili, da naša država stopi iz ranjcega nekoristnega „bunda"; toraj sam ljubljeni naš cesar so s tem pokazali, da mogočnost Avstrije po tem nič ni pomanjšana. Zdaj vendar je enkrat nastopila tista dôba, da moremo veseli zaklicati: „Zdaj smo v resnici Avstrijani, in nič druzega kot Avstrijani", ne bodemo več podpirali nam tujih zadev, bodemo sami svoji! Vsaki pošteni državljan se more za trdno nadjati, da organizacija, ktero bode sedaj Avstrija dobila, nas bo pripeljala do tiste svrhe, ktere vsaki prijatel cesarstva željno pričakuje. Mi pa, Slovenci! zvesti sinovi matere Slave, in ravno tako zvesti Avstrijani, ki smo zmiraj možko stali za dom in cesarja, tudi danes se moramo skazati, da smo ostali to, kar smo bili; plačilo potem ne more izostati, kajti za trud gré plačilo! In tega upamo od pravičnega našega cesarja Franca Jožefa I. Pravične želje naše gredo do njegovega prestola in ker je on naš skrbni oče, jih tudi zavrgel ne bo, marveč jih kar koli mogoče spolnil. Tako bode napočila nova zarja novi Avstrii v čast in na slavo našega cesarja Franca Jožefa! Slava mu!" — In trikrat je zadonela slava po dvorani. Zdaj počnejo pevci, združeni z godci, cesarsko pesem peti, ktero je društvo navdušeno ž njimi pelo. Na to zapojejo pevci zbor „Domovini", ktera pesem je res prav globoko segla vsem poslušalcem v srce. 4. del besede bil je Vilharjev samospev „Na goro", kterega je gospodičinja Š. prav milo prepevala. Po tej lepi pesmi smo slišali čveterospev „Strunam", klasično pesem, ktero so pevci, če tudi je težka, dobro izvršili. Potem se je igrala čveteroročno na glasoviru fantazja o Verdi-ovem „ballo in maschera", ktera je tudi jako dopadla. Posebno se je pa prikupil poslušalcem samospev „Kje dom je moj?" in mnogo pohvale je prejel gosp. St. Ravno tako všeč je bil poslušalcem šaljivi zbor „Maček" in ni bilo pred konca ploskanja, da so ga vrli pevci ponovilli. Končala se je beseda potem z veličastnim zborom „Ilirija oživljena." — Nazoči niso mogli dosti pohvaliti te besede in le en glas je bil o tem, da je bil vsaki del res izvrstno izpeljan. Bila je pa tudi dvorana tako polna, da nam ni bilo več kaj navskriž videti, da so veči del vsi tisti, ki niso nameravali plesati, po besedi dvorano zapustili, ker bati se je bilo, da ne bi bila, čeravno največa v našem mestu, vendar premajhna za tolikanj plesalcev. Izdatno podporo so dobili naši pevci po gosp. dijakih, sosebno dunajskih, — toraj hvala jim! Po besedi se je pričel sjajni ples, ki je še le ponehal, ko je že dan zablišil v dvorano.

Izpod Mihovega grada na Dol. 22. avgusta. — Velika nesreča nas je zadela. Včeraj ob 12. uri je prihromela strašna nevihta od kočevskih hribov proti našim Gorjancem; bilo je strašno; toča je padala tako debela kot kurja jajca, da najstareji ljudjé tukaj take ne pomnijo. Kodar je padala, je ubogim Podgorcem veliko škode naredila pri ajdi, koruzi in v vinogradih, ter jim lep kosec kruha vzela. Bog pomagaj, kaj bo! Strnega zrnja so zavoljo prejšnjega mraza tudi le na vpičlo plat dobili — slame pa še še. V tacih revah in nadlogah, ako ne dojde pomoči od druge straní, ne ostaja siromakom druzega, kot se k Vsegamogočnemu obrniti in s pobožnim Jobom tolažiti: Bog je dal, Bog je vzel, naj bo njegovo sv. ime češčeno!

J. O. Lepstanski.

Iz Ljubljane. „Politika" je prinesla te dni nekoliko razprav o skupinah avstrijskih narodov, v kterih s Slovenci ravná prav tako kakor z Nemci na Českem! S tem pa „Politika" kaže, da celó ne pozná pokrajin slovenskega naroda, ki ni nikakoršen vtikljej med druge narode, ampak skupna množina; pa tudi ne zna, da ima historično pravo, naj si bodi v „notranji Avstrii" ali „ilirskem kraljestvu." Ako bi nas bila „Pressa" vredila tako, molčali bi bili; tako pa, če tudi nikakor ne morem verjeti, da je „Politika" inšpirirana po českih prvakih, moramo v imenu vseh Slovencev očitno protestovati zoper njene nakane. „Česar nočeš, da se tebi zgodí, ne stori svojemu bližnjemu", je kršansko pravílo, ktero naj toliko bolj takrat veljá, kadar gré za srečo ali nesrečo — bratovo!

— Deželni zbor letošnji je sklenil, naj se prekliče postava od l. 1818., po kteri se je dosihmal iz deželnega denarja strelišćina (premija) dajala za ubito ali ulovljeno zverino (medvede, volke itd.). Ti stroški so znašali na leto in dan kakih 400 do 500 fl., včasih več, včasih manj, pa so bili nepotrebni, ker po medvedu ali volku streže vsak lovec (tudi brez plačila), ker mu gré za čast, da medveda vstrelí. Sklep presvitlega cesarja od 15. dne u. m. je potrdil predlog zborov, in tako se zdaj ne bode več plačevala ta strelišćina. — Za deželo našo tako važnega predloga o davkovskih zadevah pa c. k. ministerstvo ni odobrilo.

— Prva okraja (kantona) kranjska, kjer so volitve županov, svetovalcev in odbornikov občinskih (srenjskih) po novi postavi od 17. svečana 1866 dognane in v kterih je po takem nova občinska postava moč zadobila, sta okraj rateški in ribniški!

V okraji rateškem so za župane voljeni:
v Ratečah hišni posestnik Edvard Štubel,
v Boštanji posestnik Jožef Dermélj,
v Dvoru posestnik Andrej Lužar,
pri sv. Križu posestnik Anton Brvár.

V okraji ribniškem:
v Ribnici posestnik, krčmar in mesár Jan. Podboj,
v Sodražci posestnik, krčmar in trgovec Jan. Fajdiga,
v Ložkem Potoku posestnik in trgovec Jer. Lunaček,
v Danah posestnik Primož Kus,
v Jurjevici posestnik in trgovec Šimen Pakič,
v Sušji posestnik Janez Kozina,
na Vinicah posestnik Primož Pakič,
v Dolenji Vasi posestnik in krčmar Jan. Kromer,
v Velikih Poljanah posestnik Jan. Peterlin,
v Gori posestnik in krčmar Štefan Knavs,
v Strugi posestnik Anton Ferkul.

— Kolera se, hvala Bogú! dosihmal ne razširja. V Ljubljani je v vojaški bolnišnici pomrlo sicer nekakih 17 vojakov, al hudega ni; tisti vojak, ki je zbolel v barakah, se je ozdravil; v turnistrih nekterih umrlih so našli nezrelih jabelk in češpelj. Med druzimi ljudmi ni nihče še zbolel. V Postojni jih je med vojaki dosihmal zbolelo 6, umrla sta dva; na postaji železničini v Logatcu je umrl en čuvaj, v Razdrtem ste umrli dve osebi; ali pa ste umrli za pravo kolero, ali le za kolero, ki je od nekdaj povsod v tem času navadna, ko se ljudje ne varujejo nezrelega sadja in prehlajenja po hladnih nočéh itd., tega nismo za gotovo izvedeli.

— Ker se pri volih, za živež armadi namenjenih, na Ogerskem, na Moravskem, Štajarskem in v doljni

Avstrii prikazala goveja kuga, je c. kr. ministerstvo ukazalo, da se ti voli brž pobijejo in zakopljejo, vsi ostali zdravi pa kmalu povžijejo, in voli za armado vprihodnje ne kupujejo več. Paziti je po takem skrbno, da se brž pobijejo goveda druzih gospodarjev, ako bi bila kakor koli od vojaških nalezla bolezen.

— 3. in 4. kompanija naših deželnih strelcev se juter (v sredo) podaste v Kranj, kamor pridete tudi prvi dve kompanii iz Vipavskega. Ker ni nikjer več sovražnika, je to menda poslednji shod naših prostovoljcev.

— Čeravno je v Ljubljani zdaj mnogo ces. armade, so vendar, razun oficirjev, vsi vojaki nastanjeni v začasnih vojnišnicah. V Gradcu, kakor slišimo, bivajo po hišah.

— V poslednjem listu je v dopisu iz Postojne po tiskarni pomoti med gospodarji, ki so prejeli premije za žebice, izostalo imé gosp. Ant. Jeršana, župana na Uncu, ki je za lepo svojo živinico prejel premijo s 3 cekini in sreberno svetinjo.

— Gosp. Henrik Freyer, v prejšnjih letih kustos muzeja ljubljanskega, zdaj konservator tržaškega, imeniten natoroznanec, je po večletni bolezni 21. dne t. m. v 65. letu svoje starosti v Ljubljani umrl.

— Presvitli cesar so po sklepu od 12. dne u. m. gosp. Miroslavu Vilharju milostljivo odpustili nasledke, ki so ga zadeli za to, ker je bil kot vrednik „Naprej-a“ po tiskarni pravdi obsojen. Gosp. Vilhar je po tem zopet zadobil vse volitvine in druge političine pravice, ktere izgubí, kdor je zavoljo pregreška ali hudodelstva obsojen. Radosten sprejme gotovo vsakdo ta dokaz milosti cesarjeve.

— Te dni je gosp. profesor Žepič iz Varaždina Matici poslal rokopis svojega, 1. gimnazijskemu razredu namenjenega dela, s kterim se je trudil blizo 4 leta in ki mu je naslov: *„Latinska čitanka ali primeri (izgledi) za prestavljanje iz latinskega v slovenski in iz slovenskega v latinski jezik.“* Izdelal je to delo učeni profesor večidel po Dünnebier-ju, in dodal kratko oblikoslovje iz Putsche-ove slovnice. Razdeljeno je na 4 dele: 1. del obsega oblikoslovje, 2. del latinske in slovenske primere za prestavljanje, 3. del slovnik, 4. del lastna imena zemljepisna in ljudska.

— „Tagespošta“ se grozí nad „Weser Zeitung“, ktera je te dni pisala to-le: „Auch als Weltstadt verläugnet Berlin den deutschen Charakter nicht, während Wien trotz der dem deutschen ähnlichen Sprache der gebildeten Kreise durch und durch slavisch ist.“ — Kako to, da se ni grozila nad „Klagenfurterico“, ki je nedavno čenčala, da v vsaki koči na Koroškem in Kranjskem se govorí nemški! — „Klagenfurterica“ vé marsikaj, česar ne vé nobena živa duša. Tako je tudi raztrosila novico, ki so brž pobrali njene pajdašice, da so imeli slovenski federalisti te dni velik zbor v Porečah, snovali in kovali, sam večni Bog vé kaj, da je strašen hrup bil po Celovcu! In kaj je bilo? „Slovenec“, ki vendar more pravo vedeti in se ne bojí pravega povedati, razjasnuje to „grozovito dogodbo“ tako-le: Nekaj gospodov — duhovnov in neduhovnov — Nemcev in Slovencev je bilo poleg jezera v Porečah; bili so skupaj od štirih popoldne do sedmih zvečer. Od politike ni bilo ne duha ne sluha, od centralizma, dvalizma in federalizma ni se slišala besedica.“ — Prav se vam godí, Celovčanje, zakaj ne naznanite Issleibu, ako greste na sprehod, in mu ne položite programa svoje zabave v potrjenje!

— *(Rodoljubom v Karlovcu pri primicii preč. gosp. Josipa Črnića na večer 26. dne t. m. zbranim!)* Srčna hvala za preprijazni spomin po telegramu. Ker mi ni bilo mogoče pozdrava brzo odzdraviti po isti poti, sprejmite ga drage volje po tem listu. Živili!

Vrednik.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Mir je zdaj zagotovljen. 23. dne t. m. ponoči ob poli dvanajstih je bilo to pismo v Pragi podpisano in cesarju na Dunaj in pruskemu kralju v Berlin poslano. Brž ko se to zgodí, začne pruska armada zapuščati dežele cesarstva, ki jih je posedla, in, kakor pravijo, ne bo 15. sept. nobenega pruskega vojaka več na avstrijski zemlji. Ker ste pruska in laška vlada v zvezi bile zoper Avstrijo, tudi pri tej priliki, ko se je mir sklepal s Prusijo, Prusija ni pozabila Laške. V pogodbi avstrijsko-pruski zagotovlja cesar naš Beneško laški vladi in priznava kraljestvo laško (talijansko). Kolikošna bode odškodnina za vojskine stroške in koliko Italija na-se vzame državnega avstrijskega dolgá, o tem bode na Dunaji obravnava, kakor tudi o vseh druzih točkah, ki se tičejo meje avstrijsko-italijanske. — Ko je Garibaldi prejel od kralja povelje, da se s svojimi prostovoljci vrne s Tirolov na Laško, vse mu je upadlo, čete njegove pa so mrmrale hudó. Že sedeč v vozu, na kterem se je odpeljal, se je poslovil od svojih dobrovoljcev z dolgim ogovorom, v kterem je med drugim rekel: „Leta 1859. nas je bilo 30, leta 1860. 1000, leta 1866. pa 30.000; al prišel bo čas, da nas bodo šteli sto in sto tisočev.“ Garibaldi je celó pozabil, da se sreča ali nesreča vojske dan danes ne ravná več samo po številu vojakov! — Veliko se zopet piše o premembi naših ministrov; za ministra unanjih zadev naznanjajo eni Hübner-a, drugi Prokeš-Osten-a; uni zastopa aliancijo s Francozko in obnovo politike nemške, ta se ozira na večino narodov slovanskih v Avstrii in gleda na izhodnje države (turško). Ako je to res, bi bil Prokeš na pravem mestu; če namreč nastopi iztočna kriza, da se razruši turško cesarstvo — kar se utegne vsak dan zgoditi, kakor sedanje dogodbe v grških pokrajinah Turškega kažejo — bode Rusija segnila na iztočni, Avstrija na južni del, in kakor hočejo nekteri vedeti, so se o tem že složile Avstrija, Rusija in Pruska. Govorí se tudi veliko, da minister Belkredi utegne odstopiti, in da Ogri dobijo svoje ministerstvo. Bati se je vsega, verjeti vendar danes tega še nočemo, čeravno „Zukunft“ iz verjetnega vira to zagotovlja. — Današnji vladni dunajski časnik oklicuje, da se na novo izdá za 90 milijonov gold. državnic (državnih nót), za 50 milijonov gold. pa 5percentnih obligacij. — Te dni pričakujejo v Trst cesarja, kjer bode ogledal brodovje, ki se je tako junaško obnašalo pri Lisi.

Žitna cena

v Ljubljani 25. avgusta 1866.

Vagán (Metzen) v novem denarji: pšenice domače 4 fl. 90. — banaške 5 fl. 88. — turšice 3 fl. 78. — soršice 4 fl. 25. — reži 3 fl. 70. — ječmena 2 fl. 50. — prosa 2 fl. 40. — ajde 2 fl. 80. — oves 1 fl. 60.

Kursi na Dunaji 28. avgusta.

5% metaliki 63 fl. 85 kr.	Ažijo srebra 128 fl. 50 kr.
Narodno posojilo 68 fl. 50 kr.	Cekini 6 fl. 18 kr.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Tiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.